

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R.P. Richardi Lyncei ... Vniversa Philosophia Scholastica

Complectens Dialecticam, siue Scientiam de Veritate, in decem libros
distributam

Lynch, Richard

Lvgdvni, 1654

Tractatvs II. De speciebus veritatis simplicis, siue termini.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95210](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95210)

29

illa, *in recto*, termini definitionem ingreditur.

Ad primum respondeo; prior ac posterior syllaba illius propositionis, sunt eius extrema, quatenus ad quantitatem permanentem aut successiuam spectat, ac materialiter sumitur: scriptio enim & oratio vocalis, syllabis constans, quantitas quaedam permanens ac successiuam est; ceterum non sunt extrema eius propositionis, formaliter, & prout enunciatio est, in qua ita sumpta illud solum est extremum quod ad extrema mentalia & obiectiua, subiectum videlicet & praedicatum, instar signi refertur, quod non syllabae aut litterae, sed integrae dictioni conuenit. Quid? quod littera aut syllaba propositionis rectum esse nequeant. Ad secundum respondeo; syllogismus constat sex terminis strictissimis numero distinctis tantum verò tribus specie distinctis, propter id quod singula extrema in eo repetuntur, & replicantur: huius autem contrarium ex nostra definitione non colligitur. Ad tertium dicendum est, eas propositiones simplices, Petrus est currens, Paulus est sedens, esse extrema vnionis copulatiuae, non vero vnionis enunciativae, cum neutra de altera praedicetur: solius vero posterioris vnionis extrema terminos esse definiuimus. Adijce, quod neutra earum propositionum, in recto ponatur. Porro illud participium, *currēs*, non est extremum propositionis complexae immediatè loquendo, secus vero mediatè, cum sit extremum directum propositionis simplicis, ex qua simul cum alia resultat eaque complexa dicitur. Ad postremum dicendum est, verbum, quoties de alio praedicatur, aut alteri subiicitur, esse aequaliter in recto, eo nimirum quod vim nominis obtineat; quo nihil inter Grammaticos familiarius.

30

Ex dictis colligitur primo, definitionem Soti cap. 5. lect. vnica, quam Thomistae communiter amplectuntur, reiiciendam esse, videlicet terminus est *signum propositionis categoricae constitutum*. Primo; quia voci non significatiuae, qualis est blitiri, non conuenit, vt etiam aduersarij fatentur; & merito, quoniam ea sola vox dici solet signum absolutè, quae ex hominum instituto aliquid representat: at blitiri esse terminum l. 6. ostendimus. Secundo; quia eiusmodi definitio non conuenit termino, quo propositio non categorica, & absoluta, sed potius hypothetica, vel conditionalis constituitur. Tertio; quia terminus extrinsecus, siue apprehensio simplex propositioni prauiua, non potest eam constituere, cum sit simplex qualitas: & tamen est terminus. Denique, sicut propositio definitur sine respectu ad discursum, cur etiam definiri nequeat terminus, nullo habito respectu ad propositionem, etiamsi ita aliquando sumi possit, vt eius definitio propositionem respiciat, sicut ex secunda eius definitione à nobis tradita liquefeit.

31

Colligitur secundo; definitionem Villalpandi lib. 1. cap. 1. scilicet, terminus est *signum probabile in propositione*, eadem ratione reiiciendam esse. Colligitur tertio definitionem illam cuius meminit P. Hurt. disp. 1. summ. sect. 2. §. 6. terminus est *vox significatiua ad placitum, ex qua simplex conficitur propositio*, similiter refutandam esse; tum propter dicta, tum quia in terminos mentales non conuenit, sicut nec in eos quibus propositio, non simplex sed complexa constituitur. Colligitur vltimo, terminum perperam à nonnullis definiri propriè, & quidditatiuè hunc in modum; terminus est *id in quod resoluitur propositio, tanquam subiectum & praedicatum*: Primo, quia per genus valde remotum quale est, *id*, ita definitur, haud aliter, ac si ita ho-

minem definires, homo est ens rationale: nulla autem definitio propria & legitima tradi potest nisi per genus proximum; aliàs tam bona esset superior hominis definitio, ac hæc, homo est animal rationale. Secundo, quia talis definitio ad inferiores species termini, nempe terminum à quo, & terminum ad quem, subiectumve ac praedicatum descendit, non secus ac si quis definiret, animal: est viuens rationale, vel irrationale: ita vero descendere non est proprie definire, sed definitionem cum diuisione confundere. Tertio, quoniam in termino prior est compositio qua propositionem constituit, quam resolutio qua eam non constituit, sicut vniuersum habitus prior est rationis ordine, quam priuatio, & hæc per illum cognoscitur, & explicatur, v.g. tenebræ, per lucem: ea igitur definitio non per conceptum primarium; sed per secundarium traditur, ac proinde quidditatiua nequit esse. Quamuis autem Aristoteles, lib. 1. prior. cap. 1. totam eius definitionis doctrinam tradat, sed non totam vult esse definitionem termini, sed solam priorem eius partem, scilicet, id, in quod resoluitur propositio, & ne hanc esse quidditatiuam & primariam eius definitionem contendit, sed secundariam quandam & perfunctoriam explicationem: cætera vero adhibet exempli, aut diuisionis gratia.

TRACTATUS II.

De speciebus veritatis simplicis, siue termini.

CAPVT I.

Diuisio termini in subiectum, & praedicatum.

PRIMA termini diuisio impræsentiarum nobis explicanda, sit in terminum à quo, & ad quem, siue subiectum, & praedicatum: est enim subiectum veluti basis, & fundamentum; à quo in constructione propositionis incipimus; vt ex eius ethymo perspicuum est: praedicatum autem veluti culmen, & fastigium, ad quod ascendimus. Porro circa hanc diuisionem illud potissimè disputari potest, & solet, an aut quatenus subiectum, & praedicatum distinguantur inuicem? Iuniores aliqui nullam inter vtrumque distinctionem agnoscunt; aut enim iniquiunt, sermo est de subiecto & praedicato obiectiuis; & hæc non distingui constat, ex hac propositione, homo est homo, vbi homo non est alius à semetipso, cum tamen obiecto tenus ipse solus subiecti, & praedicati rationem obtineat: aut potius sermo est de subiecto, & praedicato mentalibus; & hæc etiam indistincta non esse nequeunt, cum propositio mentis sit simplex qualitas, ac proinde distinctionem partium, quarum alia sit subiectum, alia praedicatum, excludat.

Verum distinctio aliqua subiecti à praedicato, siue termini à quo propositionis ab eius termino ad quem, nisi splendide fallor, certa est, atque manifesta. Primo, quoniam ambo diuersa connotata respiciunt, videlicet terminos physicos materiamvè, & formam quarum subiectioni, & informationi physicae eorum subiectio & informatio intentiona-

lis

lis assimilatur. Hoc autem ad eorum distinctionem rationis, & virtualem sufficiens est, cum merito talis æquivalentiæ, & proportionis animal, & rationale quodammodo distinguantur, vt in loco videbimus. Secundò, quia propositio componit subiectum cum predicato, si sit affirmatiua; sin minus, alterum ab altero diuidit: compositio autem & diuisio postulant distinctionem aliquam, eorum que componuntur aut diuiduntur. Tertio, quia propositio est affirmatio vel negatio vnius de alio, at nisi predicatum de subiecto nihil affirmat negatiuè, subiectum igitur & predicatum sunt vnum aliudque, ac proinde distincta. Quarto, copula propositionis subiectum & predicatum vnit & copulat, atqui vniò & copulatio duum extremorum cum eorum distinctione coheret. Item quinto, in hac propositione, *homo est animal*, homo est subiectum: sed non est predicatum: altera ergo ratio conuenit homini, & non altera, atque aded ambæ distinguuntur. Rursus sexto, nihil diuiditur nisi in plura; at terminus propositionis diuidi merito solet in subiectum, & predicatum, eiusve terminum à quo, & ad quem; huiusmodi ergo conceptus plures sunt, atque distincti. Tandem, quæ iuniores, quorundam nominalium sententiam sequuti, opponunt, ea nullius sunt momenti, & ad huius capitis finem diluentur.

3
Secundò aliqui Thomistæ censent, distinctionem omnem subiecti à predicato esse fictam, & solius rationis commentitiæ, atque vel hoc nomine ens rationis tantum ac neutiquam reale, esse obiectum formale dialecticæ facultatis. In eo autem differunt authores huius sententiæ, & superioris, quod hi distinctionem illam fictitiam, quam inter res indistinctas comminiscuntur, esse censeant de conceptu ac ratione formali subiecti, & predicati: ij autem, quos proxime oppugnauimus, tamen sententiam fingi posse distinctionem, eam tamen esse de ratione subiecti, & predicati, eiusve essentialem abnuant. Cæterum hæc secunda opinio late impugnata est lib. præc. tract. 1. c. 6. 7. & 8. Ibi enim planum feci, nisi plane fallor, nec artificium subiecti, & predicati, nec aliud dialecticæ artis proprium, vllò figmento, aut solius rationis ente constitui.

4
Tertio, alij, inter quos P. Vallius, censent eam distinctionem, qua de loquimur, non esse fictitiam, sed inter hæc & realem mediij cuiusdam generis, eo nimirum quod ex iudicio nostro resiliant effluant in obiecta quædam relationes, non nullius, at debilissimæ entitatis, quarum vna denominet subiectum, & alia predicatum: quocirca harum, adeoque subiecti, & predicati distinctionem aliquam esse, sed qualis inter duas carentias reperitur; nisi quod carentiæ sint medium negatiuum, illæ vero relationes resuæ medium positiuum inter ens reale, & id quod est solius rationis. Quin etiam plures Thomistæ per hæc veluti reiectamenta nostrorum actuum distinctionem subiecti & predicati explicant, nisi quod relationes sic à nobis in obiecta reiectas entia rationis appellent: quare solo nomine à priori sententia dissident. Quæ tamen quam falsa sit constat ex lib. præc. loco nuper citato. Ibi namque ostendimus, eiu modi partus nostrorum actuum monstruosos & chimericos esse, multisque de causis repugnare. Rursus esto alicuius lucinæ munere existant, atque in luem edantur, profectò ad distinguendum subiectum à predicato, parum in eis erit momenti: nam propositio constat subiecto, & predicato distinctis, vt rationes huius initio capitis posita ostendunt: at non constat iis relationibus, quæ

potius propositione, gradu quodam naturæ, posteriores sunt, & ab illa emanant; eæ igitur subiectum & predicatum nec constituunt, nec distinguunt, vt vt gratis admittantur. Denique assignari debet fundamentum, cur prolata hac propositione, homo est animal, consurgant tales relationes, merito quarum homo sit subiectum, & animal predicatum, cum è conuerso potuerit res euenire, huiusmodi autem fundamentum nec ab aduersariis, assertur vllum, & si afferatur, ad distinctionem & constitutionem subiecti, & predicati independentem à commentitiis illis relationibus sufficere.

5
Quartò alij, inter subiectum & predicatum mentale, distinctionem realem adæquatam admittunt, ea verò obiectiuè sumpta, non nisi per denominationem extrinsecam ac rationis opus, distincta esse existimant. Prior autem huius doctrinæ pars vnde sequitur secunda, ab eis sic explicatur: iudicium hoc v. g. *homo est animal*, anteuertunt duæ apprehensiones simplices inter se realiter adæquate distinctæ; hominis vna, animalis alia: at altera est subiectum mentale, altera predicatum: hæc ergo duo distinguuntur realiter adæquate, & hanc distinctionem quodammodo in obiecta refundunt. Cæterum displicent primò, quoniam propositio constat subiecto, & predicato distinctis, vt sæpe sapius dictum est, vtque tradit Aristoteles l. 1. prior. c. 1. asserens propositionem resolui in subiectum & predicatum, non resolutur autem aliquid in partes nisi suas, & quibus constat atque coheret: atqui propositio non constat iis apprehensionibus præuis, sed potius eas supponit, & veluti à causis extrinsecis proficiscitur. Perperam ergo per eas subiectum & predicatum, atque vtriusque distinctio explicatur. Rursus modò, & in hac rerum serie iisdem apprehensionibus præuis hominis & animalis, vt quis potest & solet, vt hominem esse animal affirmet, vel potius animal esse hominem prout ei libuerit, nec earum vllò quasi præiudicio cogitur, vt vnum extremum magis quam aliud subiciat aut predicet: quin imò ad vtrumlibet est indifferens, sicut cum eadem cognitione indifferenti alicuius obiecti, voluntas potest illud amare vel odisse: atque non minus illius quam huius experientia locuples testis est: at nulla forma indifferens ad oppositos effectus formales, potest vni præ alio destinare tribuere, nequit igitur ab apprehensionibus præuis oriri, quod vnum extremum potius quam aliud sit subiectum quodue vnum præ alio rationem predicati obtineat.

6
Tertio; per id reipsa homo subicitur animali, per quod animal de homine predicatur, sicut per eandem passionem, vnionemve materia physice subicitur formæ, & hæc illam informat, & ab ea sustentatur: fallum igitur est distingui realiter adæquate, subiectum mentale seu formale ab eo quod sibi respondet predicato, hoc enim est quo aliquid predicatur, & illud quo subicitur. Quartò, apprehensio hominis, si sola & per se existat, non subiciet eum animali, aliàs etiam hoc de illo predicaret, adeoque ea præcise sumpta instat totius iudicij haberet: idipsum constat de apprehensione predicati, nimirum animalis: quidquid igitur sit de iis apprehensionibus simul sumptis, an non obstante earum indifferentia nuper aduersariis opposita, vnum extremum constituent destinatè subiectum, & aliud predicatum: certe quod altera denominatio harum ab vna apprehensione sola, & altera ab alia proueniat, euidenter fallum est, vt hoc argumento demonstratur. Quod si propterea aduersarij,

farij, quamlibet earum denominationum non nisi multis apprehensionibus acceptam referri putent, atque ita sibi videantur euasisse; nullo tamen negotio deprehendi possunt: nam, præter id quod ad apprehensionum indifferentiam nihil est quod respondeant, si complexio apprehensionum quæ prælucent, facit ut homo subiiciatur, eademque ut animal prædicetur; subiectum ergo ut quo siue formale cum prædicato similiter usurpato prorsus idem est, ubi nam ergo vtriusque adæquata distinctio quam ad uersarij pollicebantur.

7 Quintò, eorum sententia confutatur, quoniam ut rectè docet Auerſa quaest. 24. logic. sect. 2. contingere aliquando potest, ut propositionem non duæ apprehensiones simplices præcedant, sed vna sola, quæ omnes terminos propositionis repræsentet, non tamen componat aut diuidat: ut enim iudicem hominem esse animal, quid opus est apprehendere hominem secundum se, aut animal secundum se, ubi hominem esse animal apprehendo: atqui tunc subiectum & prædicatum iudicij nostri neuiquam distingui possunt realiter adæquatè, merito diuersarum apprehensionum, quas nullas præluere supponimus. Item sexto, Deus prædicat animal de homine, & hominem animali subiicit, at simplicium apprehensionum expers est, rationes ergo subiecti & prædicati generatim sumptæ per multipliciter apprehensionum frustra declarantur. Hæc cum ita sint, cum dicitur vna apprehensio subiecti, & alia prædicati, haud sensus est, quod vna subiectum, & alia prædicatum constituat, in quo hallucinari solent ij, quos hæc impugnauius, quin potius altera apprehensio dicitur subiecti, id est eius extremi quod non ab ipsa sed à toto iudicio subiicitur, & altera prædicati, hoc est, eius extremi, non quod ipsa prædicet, sed potius iudicium quod conficitur.

8 Quintò alij, quorù doctrinà magna ex parte probabilè reputat Vallius 1. perhier. part. 3. q. 3. c. 3. distinctionem subiecti & prædicati realem inadæquatam censent, eiusque explicandæ gratiæ ad apprehensiones præuias, necnon etiam modum specialem tendendi propositionis recurrunt, ita ut subiectum formale siue mentale sit iudicium in recto & ut quod; in obliquo verò, & ut quo, apprehensio hominis, v.g. contra verò prædicatum mentale ut quod & in recto sit idem iudicium, & ut quo ac in obliquo apprehensio præuia animalis. Subiectum autem subiectiuum aiunt esse hominem prout à parte rei se habet in recto; & in obliquo iudicium cum apprehensione hominis: similiter prædicatum obiectiuum esse animal simul cum eius apprehensione & iudicio, quod tam eam quam aliam secum coniunctam sequitur. Ex quibus declarant primo, quatenus prædicatum quomodocumque sumptum de subiecto dici possit, nimirum quia etiam distinguantur, at non secundum ea quæ dicunt in recto & ut quo: qua ratione hæc propositio est vera, Deus est homo; eo quod rectum eius affirmationis sit idem, videlicet persona verbi, tametsi natura diuina, & humana in obliquo connotatè distinguantur. Secundò, quatenus cum iisdem apprehensionibus hominis & animalis, homo modo subiici, modo prædicari, & animal pari ratione nunc subiectum nunc prædicatum possit esse: sicut enim idem corpus modo fit homo, aliquando equus, pro diuersitate animarum qua suscipit, ita eadem apprehensio hominis eum cum vno iudicio subiectum, & cum alio prædicatum constituit; eodemque ritu animal, ut prædicatum sit, potius quam subiectum, aut contra,

à iudicio determinatur. Tertio, quatenus subiectum & prædicatum realiter inadæquatè distinguantur.

9 Sed hæc opinio parum demulcet. Nam quod opposuimus aduersus priorem sententiam, per idem omnino subiici vnum extremum, & prædicari aliud, sicut in receptione ac inhesionem physica vsuuenit; item vnum prædicari, & aliud subiici, aut nulla apprehensione præcedente, vti in Deo cõtingit; aut certè non nisi vna sola ex parte obiecti cõposita, ut nobis frequens est: hoc in quâ totum aduersus præsentem sententiam pariter procedit. Rursus, quod docet iudicium esse subiectum, & prædicatum formale ut quod, & in recto, & connotare in obliquo apprehensiones, quamuis ad verbi quæstionem spectet, eius tamen non est dissimulanda falsitas: etenim prædicatum ut quod, propriè fando, est id quod prædicatur de alio, & prædicatum ut quo est id quo siue merito cuius de alio dicitur, aut in hac propositione, *homo est animal*, iudicium est id quo, non quod de homine enunciat: ipsum verò animal quod, non quo prædicatur; impropriè ergo & abusive iudicium dicitur prædicatum ut quod, cum potius hoc animali conueniat: eadem autem est subiecti ratio. Denique quod aduersarij explicare conantur, prædicatum quomodolibet sumptum de subiecto dici posse, satis absurdum est; solum enim prædicatum obiectiuum de subiecto, animal v.g. de homine, dicitur, nisi aliqua vtamur reflexione, cuius tamen quæ necessitas est? Quin etiam ea admissa dicunt plures, subiectum, & prædicatum pro formali ita distincta esse, ut neutrum de altero dici queat, haud aliter ac in albo & dulci pro formali sumptis euenit. Quorsum ergo tot ambages ad explicandam doctrinam in quæstione positam, atque inter multos minime receptam.

19 Alij sexto tuentur, distinctionem subiecti, & prædicati esse omnino voluntariam, & arbitriam, ac extrinsecus & accidentaliter proficisci ab actu voluntatis, & maiori conatu, quo quis potius hominem quam animal scire desiderat, & aliquid de illo potius quam de hoc affirmare intendit, cum tamen hic actus, homo est animal secundum se sumptus non magis asserat hominem esse animal, quam è conuerso, animal esse hominem, & in vtriusque identitatem ex æquo, & indiscriminatim consentiat. Sed non placent: nam propositio constat subiecto & prædicato, quod si abnuant, quidni etiam inficias eant, hominem anima & corpore constare: at propositio non constat actu voluntatis, aut maiori illo conatu: igitur per eum non constituuntur, nec distinguuntur subiectum, & prædicatum. Minor est in proptulo: sicut enim prima mentis operatio, qualis est apprehensio, & tertia, qualis est syllogismus, actum voluntatis supponunt, non includunt, non est cur idem dici non debeat de secunda mentis operatione cuiusmodi est propositio, qua essentialiter aliquid subiicitur, aut prædicatur.

21 Præterea secundo, obiectum illius conatus aut est inintelligibile, aut erit ipsemet conatus & nihil aliud; quod ad declarandam distinctionem ac constitutionem subiecti & prædicati inutile prorsus est; quidem refert, actum aliquem voluntatis in se reflectere, & se tantum velle, ut vnum potius quam aliud sit subiectum propositionis. Assumptum probatur, quoniam aliquid sciri & affirmari de homine quod est obiectum illius actus, non est præcisè iudicium, quo hominis & animalis repræsentatur identitas, iuxta aduersarios; aut igitur est omnino inexplicabile, aut est ipsemet actus voluntatis, se dumtaxat amans, & sibi tantum intentus, quod nec hui c

huic, nec vlli potest instituto deseruire. Item tertio, vnum sciri, & affirmari de alio est vnum esse subiectum, & aliud predicatum, circumscripto quouis alio; conatus igitur ille voluntatis hominem vult esse subiectum, & animal predicatum: non igitur constituit, alterum subiectum, & alterum id quod predicatur; quemadmodum actus quo Deus vult res creatas vniri & produci, eas formaliter non vniri nec producit, sed duntaxat instar causæ extrinsecæ, ac veluti efficientis, vt in confesso habent etiam ij quibuscumque deceptamus. Denique eiusmodi actus voluntatis, de quo lis est, vnus & indiuisibilis est; insufficiens ergo, vt merito illius subiectum, & predicatum distinguantur, sicut subiectum, & forma physica v. g. corpus & anima, non nisi per diuersas entitates distinctionem merentur. His ergo de causis conatus ille aduerfariorum irritus est, ac me iudice omnino vanescit.

12 Quapropter in ea sum opinione, vt existimem distinctionem subiecti formalis siue mentalis à predicato consimili esse solius rationis ratiocinatæ, eamvè quæ virtualis dici consuevit: idem enim indiuisibile iudicium affirmando subiicit vnum, & non predicat, contra verò aliud non subiicit, sed predicat: hoc autem est subiectioni, & prædicationi conuenire prædicata contradictoria, easque proinde virtualiter distingui, haud aliter atque actus contritionis v. g. ita est realiter idem, vt sit virtualiter ac ratione multiplex, quoniam munere illius Deum amo, & non abhorreo, contra vero peccatum odio, & non amore prosequor. Hic quoque interuenit æquivalentia illa & proportio vnus rei cum diuersis, subiecti nimirum, & prædicati, siue formæ intentionalis, cum subiecto & forma physica realiter distinctis: quare sicut animal & rationale hominem ratione ac virtualiter distinguunt merito talis æquivalentiæ, & quia provt animal cum beluis, & provt rationale cum Angelis conuenit, ita etiam simile quiddam in præsentia accidit. Non me latet, alios aliter hanc subiecti, & prædicati formalis distinctionem explicaturos: sed qualis ea sit modo non laboro, ac satis habeo, si aliqua concedatur.

13 Quod si sermo sit de iudicio composito ex multis apprehensionibus, quale fateor esse possibile, simili modo complexio apprehensionum erit reapse subiectum formale; & etiam predicatum formale, sic tamen vt hæc duo munia ratione distinguantur, non secus ac fundamentum, & terminus est realiter tam paternitas v. g. quam etiam filiatio, ita vero vt hæc relationes ratione quadam & virtualiter intrinsecè, vel extrinsecè distinguantur. Quod autem atinet ad subiectum, & predicatum obiectiuum, ea distinguuntur aliquando realiter adæquatè, vt cum dicitur, homo est lapis, aut homo non est lapis: vel realiter inadæquatè, vt cum enunciatum homo est albus: vel tantum ratione, vt cum asseritur, homo est animal, vel homo est homo, hæc enim geminatio hominis est quadam eius à se ipso distinctio, quæ oritur ex eo, quod per plures actus aut vnus diuersas formalitates concipiatur.

14 Atque hinc fit satis argumentis huius capitis initio propositis, aduerfus omnem distinctionem subiecti à predicato. Porro si obiciatur inexplicatum manere, cumnam huius propositionis v. g. homo est animal, homo sit subiectum magis quam animal, aut hoc potius quam homo predicatum; quamuis enim è diuerso se res haberet, nihilominus homo, & animal, nec non etiam formalitates iudicij vtrumque comparantur eodem modo, videlicet ratione distinguerentur; respondeo, discrimen istud

P. Lyncei Philosophia. Tom. I.

hominis ab animali, & quod alterum subiiciatur, alterum predicetur, non oriri ex distinctione rationis huc vsque exposita: at proficisci ex speciali natura & ingenio iudicij simplicis, aut compositi, quod si non existeret, sed aliud alterius indolis, haud dubie haberet alias formalitates, quarum vna homini esse predicatum, & animali esse subiectum tribueret; Rursus si obiciatur compositionem & diuisionem subiecti, ac prædicati similiter fore solius rationis, quemadmodum vtriusque distinctio est tantum rationis, & non realis; quapropter futurum, vt Deus intelligat componendo, & diuidendo more intellectus nostri, cum non minus in eo quam in nobis compositio & diuisio rationis, locum habeat; respondeo huic difficultati à me satisfacturi in Metaphysicâ, cum sermo fuerit de actibus intellectus.

CAPVT II.

Diuisio termini in transcendentem, & non transcendentem: & an vterque possit infinitari?

15 **A**Vthores frequenter diuidunt terminum in transcendentem, & non transcendentem; quamuis autem transcendentia aliquando significet ascensum; quo pacto apud Ciceronem in somn. Scipion. Caucasus, & aduersus Catilinam Alpes transcendendi dicuntur: cæterum multoties etiam ponitur pro libero, & vago excursu per plures homines, loca, aut tempora, aliave quæcunque: quomodo dixit Cornel. Tacit. Annal. lib. 17. *transcenderet hæc licentia in Prouincias.* Atque in hac posteriori significatione vsurpatur à Dialecticis, vbi illam termino attribuunt aut adimunt. Terminus ergo transcendens iuxta eos est, qui in omni conceptu reali imbibitur; de quo prædicatur: Sextuplex est, & clauditur hac dictione, REVBAV cuius simpla elementa singulos terminos transcendentem expriment, rem, ens, vnum, bonum, aliquid verum. Possunt etiam memoriæ causâ prædicti sex termini transcendentem hoc versu pentametro claudi.

Ens, vnum, verum res aliquidque, bonum.

Terminus autem non transcendens est, qui omnes conceptus postiuos, & reales non penetrat, neque per omnes longè latèque vagatur vt homo, equus, & quiuis alius conceptus præter sex illos, quos vulgari dictione REVBAV, nec non præcedenti illo versiculo clausimus.

16 Animaduertas velim primo, multa dici transcendere, quæ tamen strictè & rigorosè termini transcendentem non sunt, provt modo transcendentia vsurpatur. Sic ratio spiritus, aut infiniti, aut increati omnia prædicata Dei realiter saltem transcendit, & de nullo eorum non prædicatur. Sic etiam substantia omnes hominis formalitates aliquo transcendit modo, ac de eis verè affirmatur: Cæterum huiusmodi transcendentia est tantum in aliquo genere, & ideo secundum quid, qua de in præsentia non loquimur. Secundo, diuisionem hanc vterius extendi posse ad aliud membrum diuidens, videlicet terminum supertranscendentem, qui per omnes conceptus non solum reales, & postiuos, verumetiam chymæricos, & negatiuos vagatur, vt intelligibile, amabile.

17 His suppositis, quod terminus non transcendens, vt homo v. g. equus, lignum, & quiuis alius vi negationis sibi adiunctæ possit infinitari cum Arist.

H lib.

lib. 1. periherm. cap. 2. tuentur omnes, & iure merito, vt ex dicendis constabit. Maior est controuersia, an terminus transcendens cuiusmodi est ens, verum, &c. possit infinitari? Negant Albert. Magn. in huius lib. comment. tract. 2. cap. 5. & apud eum Auicenna, Tolet. etiam hic q. vnica conclus. 4. Masius q. 5. Huius sententiae probatio communis est talis: terminus infinitus, vt ex ipsa eius ethymologia liquet, est qui per omnia entia, & non entia vagatur, ac latissime excurrit, eo solo exempto quod infinitatem vi adiuncta particula subit, qua ratione non homo v. g. numeratur inter terminos infinitos: nam praeter hominem nullum aliud ens reale, nihil etiam realitate destitutum reperias, de quo non hominem esse verè non dixeris: at terminus transcendens ens v. g. adiecta particula, *non*, ita nequit vagari, sed potius solis non entibus conuenit: infinitatem ergo nequit induere. Secunda eiusdem sententiae probatio esse potest haec: syncategoremata ista *omni*, *aliquis*, transcendentia quodammodo sunt, quod sit alia non permittantur, certè terminis transcendentibus, aut, quod plus est, supertranscendentibus quoad amplitudinem, & vniuersalitatem aequipollent; alterum enim cuncta entia, & non entia copulatiuè, alterum disiunctiuè complectitur: at nequeunt infinitari, nam si dicas, non omnis homo est lapis, perinde est atque quidam homo non est lapis, adeoque ibi particula, *non*, haudquaquam infinitat, sed potius negat: Item, si asseras *non aliquis homo est lapis*, iuxta est, atque *nullus homo est lapis*, ac proinde hinc etiam particula, *non*, potius negat, quam infinitat: vtrumque autem horum constat per regulas aequipollentiarum: consequens ergo est, vt transcendentia possint infinitari, vel quia praedicta syncategoremata transcendent non minus quam ens, & eius attributa: vel quia, si seclus res habet, eorum atque transcendentium par est ratio, si amplitudinem, & vniuersalitatem spectes, quae sola potest obesse, ne particula, *non*, vllatenus infinitet: quocirca argumentum hoc aut ab inferiori ad superius negatiuè, aut saltem à simili valet, atque concludit. Tertia eiusdem sententiae probatio esse potest huiusmodi: terminus hic *iniustus*: v. g. haud est infinitus, sed priuatius iuxta omnes, quantumuis particula, *non*, recidat supra iustum, eique adiungatur: non alia ratione, nisi quia munere illius non vagatur latissime per omnia entia, & non entia, vno solo excepto, ad instar huius termini, *non iustum*, aut huius, *non homo*: nam non omne quod non est iustum est iniustum, lapis enim, leo, equus &c. ita sunt instituti, vt quibus eorum non sit iustus: & tamen nullus eorum est propterea iniustus cum iniustitia iustitiae capacitatem, qua proculdubio carent, & non solam eius habitus absentiam significet: similiter ergo non ens haud erit terminus infinitus, quantumlibet in eo particula, *non*, adiciatur enti, videlicet propter defectum illius latitudinis.

18

Contraria sententia est Soti lib. 2. summ. cap. 1. not. 6. Sueffani, & Louaniensium lib. 1. periherm. cap. 2. Conimbr. eodem lib. cap. 4. quaest. 2. art. 3. ad 3. Niphi, & aliorum plurium: eaque mihi magis probatur. Nam in primis haec propositio, *chimera est non ens*, haud est negatiua, vt est inter omnes exploratum: ergo particula, *non*, eam ingrediens haud negat: reliquum ergo est, vt infinitet: quod enim alterutrumlibet praestare debeat, est certo certius; at non infinitat chimera, utpote cui non adiungitur: solum ergo ens, cui proximè adiacet. Secundo, quoniam haec propositio, *homo non est non*

ens, formaliter loquendo est negatiua; negat ergo de homine non ens; igitur particula, *non*, secundo loco adiecta afficit non verbum; sed ens: illud ergo infinitat; nec enim negat, cum non ipsa, sed alia similis prius posita verbum afficiat, sicut ad negandum oportet: vbi autem non neget, non poterit infinitare. Tertio, quoniam haud magis est de ratione termini infiniti, vt per entia, & non entia vagetur omnia, quam de ratione termini finiti, vt vago illo ac libero per vtrumque genus excursu careat, si ad vocum ethymon respicias; sed terminus aliquis finitus, videlicet cognoscibile, aut amabile, vagatur nihilominus per omnia entia, & non entia: nullum enim est, quod non cognoscas, nullum quod non ames, si alicuius boni speciem induat: poterit igitur è contrario non ens esse terminus infinitus, etiamsi entia & non entia minimè adaequet.

Quarto, quia, etsi non ens reale, non bonum, non verum, &c. videantur non vagari per omnia entia, & non entia, quodam sensu nimirum reali, & identico; at alio videlicet formali, & reduplicatiuo ita vagantur citra dubium: quanquam ergo eiusmodi latitudo, & vagus per omnia quae sunt, & quae non sunt, excursus sit de ratione termini infiniti nihilominus eiusmodi conceptus erunt infiniti, ac proinde qui transcendent, bene poterunt infinitari. Quod autem assumptum est, haud est difficile probatu: namque à primo de non entibus cunctis verum est dicere quod nullum eorum sit formaliter & reduplicatiuè ens reale, bonum, aut, verum, cum ne eiusmodi sint realiter & identicè: deinde conceptus illi, qui sunt reuera entia, haud sunt omnes formaliter, & reduplicatiuè ens reale, bonum, aut verum propter distinctionem rationis, qua differentiae vltimatè sumptae excludunt hos conceptus communes, nec non hi seipsos mutuo: non ergo vagantur hoc sensu per omnia entia, & non entia. Quinto; tamen notio termini infiniti deducta sit ab ea amplitudine, qua multoties sese extendit ad omnia ferme entia, & non entia, vt claret in non homine, non equo, & aliis id genus: ceterum, vt bene animaduertunt Conimbr. Niphus, & alij, eius essentia non in ea consistit, sed in hoc quod particula, *non*, aliamve similem nomini alicui positiuo, non autem verbo adiciat: sicut enim affirmare est proprium solius verbi, ita negare strictè sumptum; quocirca particula inficialis nomini adiecta haud dicitur negare, sed infinitare, & ad summum laxè, ac minus strictè negare: quandoquidem ergo particula, *non*, adici possit & soleat terminis transcendentibus, quidni hi possint infinitari, quantumlibet non conueniant entibus omnibus, & non entibus, sed his solis? Sic lapis dici, ac duci creditur à lædendo pede, quia tamen eius essentia in hoc non consistit, ea causa est, cur possit esse lapis, quod pedem non lædit.

Sextò; ne nominum ethymologiae parum deferre videar, terminus infinitus dici potest, qui vi formae, & modi inficialis, si quem includit, vagatur per omnia ferè entia, & non entia, sicut finitus è contrario est, qui vi formae & modi nihil vtiq; negantis ita non vagatur: hac autem ratione non ens reale expatiatur liberè per omnia entia, & non entia, & solis non entibus haud est adstrictum: habet enim particulam inficialem, & sufficentem ad eiusmodi vniuersalitatem tribuendam: quod autem eam minimè tribuat non enti, nihil interest, hoc siquidem oritur à materia peculiari cui superuenit, cum tamen, si superueniret alteri materiae, eam proculdubio vim esset habitura: Contra etiam imaginabile

19

nabile, cognoscibile, volibile ratione supradicta non vagantur liberè per omnia entia & non entia: haud enim habent formam illam inficiale, cuius est eam libertatem claustrum nesciam tribuere, quantumuis materiam latissimè fufam, ac nullis omnino terminis circumscriptam sibi vendicent. Licet ergo terminus infinitus dicatur, qui par est entibus, & non entibus, siue cui liberum, & integrum est, per vtraque vagari; quodam tamen sensu totum hoc locum habere potest in non ente, non vero non bono, &c. sicut ad transcendentium infinitatem oportet. Sic contrariè. v.g. definiuntur quæ non possunt esse simul veræ, bene tamen simul falsæ: & tamen hæc propositiones, omnis homo est animal, nullus homo est animal, iuxta omnes sunt contrariæ, quæuis nequeant esse simul falsæ magis quam simul veræ, videlicet quia id habent beneficio solius materiæ, secus verò formæ, quæ quidem in veritate sola, non autem in falsitate tribuit repugnantiam.

20

Septimò, vt ethymologia vocum, cui maxime fi-
dunt aduersarij, defendatur, satis superque est, vt
terminus infinitus dicatur ille, qui latissimè, & in
infinitum fertur per omnia alia ab eo distincta, su-
pra quod appellat particula infinitans, non, vel alia
similis: hac autem ratione tueri possumus non ens
reale esse terminum infinitum: extendit enim sese
ad omne id quod non est ens reale, nimirum ad om-
nia rationis entia, siue figmenta. Urgebis tamen
iuxta hanc solutionem saltem supertranscendentia,
cuius modi sunt imaginabile, volibile, & ipsum ens
vniuersalissime sumptum, & quatenus entia realia,
rationis, horumque attributa omnia complectitur,
& perinde est atque quidquid habet esse, seu verum,
seu fictum, seu positium, seu negatiuum, seu diffe-
rentiale, seu indifferens, ea inquam haud posse in-
finitari. Verum quid inde: non enim de his est po-
tissime nostra quaestio. Deinde, vt multiplicem do-
ctrinam superius traditam omitam, iuxta quam
vna eademque opera transcendentium, ac super-
transcendentium etiam infinitas est defensa, sanè
hæc etiam solutio quæ præ manibus est, ita
potest explicari, vt iuxta eam supertranscenden-
tia queant infinitari: Nam non ens, non ima-
ginabile, non volibile, tametsi non conueniant
infinitis non entibus, sicut nequeunt infinitis en-
tibus conuenire; cæterum si per impossibile da-
rentur infiniti conceptus, quorum nullus esset ens,
quantuis vniuersalitate sumptum, nullus imagina-
bilis, aut volibilis, certè quiuis eorum esset nõ ens,
& quid non imaginabile, atque non volibile: pro-
pter hanc ergo infinitatem conditionatam dici po-
test terminus infinitus non ens, non imaginabile,
non volibile: præterquam, quod, si sermo sit saltem
de non imaginabili, & non volibili, ea in sensu for-
mali, & reduplicatiuo infinitis entibus, & multo
magis non entibus absolute & de facto, vt aiunt,
conueniunt, vt superius explicatum.

21

Atque ex his liquet ad primum argumentum
aduertariorum. Ad secundum, transeat syncategore-
mata illa, *omnis, quidam*, haud posse infinitari
quod tueretur Sotus loco supra citato, id sane pro-
pterea est quod particula, *non*, quæ videtur eis ad-
iungi non supra illa reuera, sed supra verbum for-
tasse appellet, vt ipsum supponit argumentum: at
particula illa, *non*, immediate appellat supra ter-
minos transcendentis, vt constat ex nostris ratio-
nibus, & communi omnium consensu: quidni
ergo possint infinitari? Quod si instas, syncatego-
remata illa esse transcendentia, ac proinde termi-
nos aliquos transcendentis infinitatem respuere,

R.P. Lyncei Philosophæ Tom. I.

facilis est responsio, negando scilicet ea transcen-
dere propriè: haud enim Petrus. v. g. haud vllum
alterius speciei indiuiduum est omne; haud etiam
omnis homo. v. g. est quidam homo, haud omne
animal quoddam tantum, cum tamen quiuis con-
ceptus tam in communi quam in particulari sit ens,
bonum, verum, &c. Deinde secundò, si dicatur,
vvt transcendant ea syncategoremata, non tam-
en esse transcendentia, de quibus loquimur, nec
dictione, *reuban*, comprehendi.

22

Præterea ad secundum illud argumentum dici
potest secundo, & quantum sentio magis probabi-
liter, ea syncategoremata omnis, aliquis, infini-
tari, & particulam, *non*, supra illa non supra ver-
bum immediate appellare, vt voces præ se ferunt:
quod autem objicitur, hanc propositionem, non
omnis homo est lapis, æquiuälere huic, quidam
homo non est lapis, non conuincit esse eandem for-
maliter, sed potius diuersas, more categoriarum rerum,
quarum æquipollentia est ab earum identitate se-
iuncta; nihil enim sibimet ipsi æquipollet. Idem
dicendum est de altera propositione, non quidam
homo est lapis, comparata cum hac, nullus homo
est lapis: super id, quod, etsi hæc posteriores non
tantum æquipollerent, sed etiam essent formaliter
eadem, nihil inde posset aduersus nostram senten-
tiam colligi, vt constabit ex mox dicendis. Adjice,
ambas propositiones nobis obiectas hoc probare ad
summum, fieri non posse, vt præfata syncatego-
mata infinitentur infra propositionem, secus verò
quando sunt extra illam.

23

Est tamen non leuis aduersus secundam solutio-
nem nostram difficultas: nam hæc propositio nul-
lus homo est lapis, est formaliter negatiua, ac pro-
inde negatio in syncategoremate, *nullus*, inclusa,
atque delitescens appellat supra verbum, illudque
reuera spectat: quamuis ergo in his propositionibus,
non omnis homo est lapis, non quidam homo est lapis
negatio proxime adstet syncategorematis, haud ta-
men supra illa, sed supra verbum appellabit, atque
hoc solum reapse afficiet: nullam ergo infinitatem
eis tribuet: ad hoc enim opus esset eam non appel-
lare supra verbum, nec negare. Respondeo negato
antecedenti: tum quia, *nullus*, est negatio adiectiua,
non aduerbialis: sed adiectiuorum proprium est non
verba, sed nomina afficere, & supra ea appellare, si-
cut aduerbiorum è contrario se gerere, quod est pri-
mum principium grammaticæ facultatis: tum etiam
quia cum dicitur, nullus homo non est animal, po-
sterior negatio appellat supra verbum: prior ergo
latens in syncategoremate supra illud solum appel-
labit; nisi vero duplex negatio ex æquo appellet
immediate supra vnum, idemque verbum. Quamuis
autem hæc propositio, nullus homo est lapis, &
quæuis alia id genus vulgo dicatur negatiua, eaque
phrasis sit etiam à nobis passim vsurpata, hoc ta-
men, quod dici consuevit, haud est formaliter, sed
æquiuälenter intelligendum.

24

Ad tertium argumentum respondeo, terminum
illum *iniustus*, propterea non esse infinitum, sed
priuatiuum, quia terminus infinitus est, in quo
particula inficialis nihil ponit, sed potius tollit,
meramque carentiam, non vero aliquid positium
significat: talis autem minime est hic terminus, *ini-
ustus*, utpote in quo particula inficialis, *in*, priua-
tionem, adeoque non carentiam solam iustitiæ, sed
etiam eius positiuam aptitudinem, & capacitatem
indigitat; quare non omnino destruit, sed aliquid
adstruit. Atqui, cum dicitur non ens, particula,
non, tollit & nihil ponit, destruit & non adstruit,

H 2 solamque

solamque carentiam entis denotat: poterit ergo esse terminus infinitus, quamuis talis esse non possit hoc adiectiuum, *inustus*: malè ergo ab vno ad aliud arguitur in præfenti. Rursus secundo transeat, maiorem argumenti esse veram, & idcirco terminum illum, *inustus*, haud esse infinitum, quia non vagatur per entia, & non entia cuncta: certè quod assumitur in minori non est prorsus verum: siquidem non ens, non bonum, &c. per ea quæ sunt, & non sunt, posse quodam sensu vagari superius est expositum.

CAPVT III.

Diuisio termini indirectum, & reflexum.

25 **T**erminus directus mentalis est cognitio, quæ quoduis aliud, nisi eiusdem potentia cognitionem significat: vocalis est vox eiusdemodi cognitionem repræsentans: terminus reflexus mentalis est cognitio, quæ intellectus aliquam cognitionem attingit: vocalis est vox talis actus significatiua: ita fermè sumitur ex Petro Hispano l. 1. sum. c. 3. Porro eos terminos ita nominari aduerte, per analogiam, ac proportionem cum rebus physicis: quemadmodum enim radius ille dici solet rectus, siue directus à Philosophis, qui sine vllò obstaculo à luminoso rectè emicat, ac sese diffundit; reflexus verò, qui in corpus opacum, ac luci imperium incidit, eodemque tramite in seipsum celeri reciprocatione conuertitur: aut sicuti pila à ludente aliquorsum proiecta, eius impetus motusue est directus, ea verò in proicientem reuoluta alicuius obicis vi, non directus, sed reflexus: ita proit intellectus, aut in alia obiecta intentionaliter fertur, aut in suosmet reuertitur actus, terminis directis, vel reflexis uti censetur.

26 **Q**uæres autem primò, an quando intellectus seipsum cognoscit, ea cognitio dicenda sit reflexa? Respondeo cum P. Hurt. disp. 1. sum. sect. 5 §. 25. neutiquam: non quia non posset, nam etiam quoties causa aliqua motu lationis, aut irradiationis, aut calefactionis, aliove in seipsam redit, & alicuius occasione obstaculis, quod in aliud esset actura à se patitur, reflexè operari eo ipso dicitur, sed quod ita libitum non est antiquis, quibus in vsu & significato vocum potissimè standum est, & quos penes arbitriū est, & ius, & norma loquendi. Cæterum latè, & improprie concedi potest, eam cognitionem esse reflexam: dici etenim solet, & intellectum & voluntatem etiam in se reflectere, quando se hæc amat, ille cognoscit: qua ratione per amoris in amantem ipsum reflexionem, de qua maior posset esse dubietas, explicuit tamen Plato in Phædone reflexionem echus, quia à concauis soli disque corporibus resonat, ac certatim verba repullat. Quæres etiam secundo, an cognitio vnus intellectus terminata ad cognitionem alterius sit ob id dicenda reflexa? Negat mag. Sotus lib. 1. Sum. cap. 3. notatione 3, & bene: haud enim ea loquutio est in vsu; haud etiam apta, propterea quod vitalis cognitionis nulla fiat intellectus ad se reuersio, sed potius in functiones alterius rectè pergat.

27 **Q**uæres tertio: an quando cognitio aliqua semetipsam cognoscit, aut distinctè & clarè, aut obscurè, & in confuso cum aliis obiectis, appellanda sit eo ipso reflexa? Sotus loco nuper citato negat, in hæc verba: *ille ergo solus conceptus est reflexus, qui obiectiue suapte natura dependet à presentia alterius conceptus; ut sit quodam modo conceptus intuitum alte-*

rum. Item Hurt. vbi supra his verbis: *hæc vox (scilicet notitia reflexa) tantum imponitur ad significandam cognitionem de alia cognitione eiusdem potentia.* Oppositum tamen verius est: primò, quia intellectus diuinus reflectit in suos actus: at eos per seipsum, & non per alios realiter distinctos cognoscit, quæ est eius infinitas, simplicitas, & perfectio: similiter ergo nostra cognitio, si quando seipsam attingit, erit eo ipso reflexa: quod autem intellectui diuino non sit neganda reflexio, est in aperto: quoniam ea communiter censetur ingens quadam intellectus ut sic perfectio, & iuxta non paucos ei soli concessarum etiam quia is loquendi modus de Deo, & P. Hurtado disp. 10. de anima lect. 4. §. 41. & Soto, ac cæteris scholasticis est valde familiaris. Secundò suadet id ipsum: quoniam non magis est requisita distinctio ad reflexionem intentionalem, quam ad motum intentionalem, ut sponte sua patet, & physicis exemplis facile potest ostendi: at cognitio nostra intentionaliter fertur ac mouetur ad se, quoties se repræsentat, atque cognoscit, ut etiam aduersariis est in confesso: quidni ergo tum sit intentionaliter reflexa?

CAPVT IV.

Diuisio termini in æquiuocum, & vniuocum.

28 **Æ**quiuoca, à quibus auspiciatur Aristoteles, sunt quorum nomen est commune, ratio verò substantia: nomini accommodata omnino diuersa, ut canis, qui de sydereo, æquoreo, & latrabili æquiuocè dicitur, propterea quod singulorum rationes specificas, ac diuersas immediatè significet, atque vnà comprehendat. Æquiuoca, alia sunt æquiuocantia, cuiusmodi sunt nomina; alia æquiuocata, quales sunt res, quæ nominibus subsunt. Rursus æquiuoca alia sunt participantia, qualia sunt ea quæ in ratione æquiuoca, & diuersa conueniunt, alia participata, cuiusmodi est ratio illa diuersa, & æquiuoca quæ à pluribus cum disunctione participatur, veluti obiectum huius actus, canis maritimus, cælestis, ac latrabilis: æquiuoca item alia sunt à casu seu fortuito, cum videlicet vnum æquiuocatum independentè ab alio vocem æquiuocam participat, ut cernere est in superius adducta voce, *canis*, quæ ita sydereum significat, ac si ad significandum terrestrem neutiquam esset imposita: alia sunt à consilio, cum scilicet vnum æquiuocatum dependentè ab alio vocem æquiuocam participat, ut videre est in hac voce Philippus, quæ secundus, tertius & quartus Hispaniarum Reges appellantur, quartus tamen dependentè à primo, secundo & tertio, atque in eorum memoriam.

29 **P**ro definitionis positæ luce, & intelligentia opponens primo: omnis definitio debet esse vera cum constet genere & differentia, ex quibus totum quoddam metaphysicè, vnum resultat: æquiuocorum autem definitio vna esse nequit: nulla ergo esse potest, adeoque recienda est superius posita; quod eorum definitio vna esse nequeat, videtur perspicuè æquiuoca namque sunt, quorum ratio est omnino diuersa, non ergo vnum, se plura sunt, ac per consequens, nec vna poterunt definitione definiri. Huc accedit, Aristotelem 6. top. cap. 2. docere æquiuoca prius esse diuidenda, quam definienda quasi diuisionis, non definitionis capacia esse adasserat.

Oppones

30

Oppones secundò Non substantia tantum, sed etiam accidentia aequiuoca esse possunt: perperam ergo hæc definiuntur, quorum ratio substantia est omnino diuersa. Oppones tertio. Plura sunt aequiuoca, quorum ratio, vel nulla est, vel certè omnino eadem: perperam ergo definiuntur, quorum ratio est omnino diuersa: consequentia liquet: antecedens probatur, quoniã ratio in definitione aequiuocorum sicut etiam vniuocorum idem pollet ac definitio, teste Aristotele 4. metaph. text. 28. *ratio quæ significat nomen est definitio*: quod ipsum docet cap. de substant. & alibi sæpe; atque cum eo D. Damascenus capite 8. dialectic. *Vniuoca predicatio est, quando, & nomen, & definitionem ipsius nominis suscipit: vt animal predicatur de homine, & suscipit homo, & nomen, & definitionem animalis: animal est substantia, animata, sensibilis, sed & homo suscipit definitionem hanc: & substantia enim est homo, & animata, & sensibilis. Aequiuoca autem predicatio est, quando nomen quidem suscipit, definitionem autem hominis non suscipit: definitio enim hominis animal, rationale, immortale, intellectiuum, & discipline susceptibile: imago neque animal est, non enim animata est; neque rationale, neque intellectus, & discipline susceptibile.* Consentit etiam Augustinus in categor. cap. 2. paulo à principio: Et quidem sponte sua & per se id patet, nam querenti rationem rei, cur v. g. Petrus est homo, per definitionem, videlicet animal rationale, respondemus. Tum sic, plura sunt aequiuoca, quorum aut definitio nulla est, aut certè eadem & non diuersa: Petrus siquidem est nomen aequiuocum respectu huius & illius hominis: at nulla est vtriusque definitio, cum indiuidua proit eiusmodi sint indefinita, aut si definitione hominis in communi ea defini velis, certè eadem & non diuersa erit vtriusque definitio: substantia item, & accidentis nomine aliquo aequiuoco significari possunt: magis enim differunt, quam canis marinus, & terrestris, qui tamen vocis aequiuocationem non respuit, nec vniuocationem expoicunt: at illorum generum, cum suprema & generalissima sint, nullum est genus superius, per quod possint defini, adeoque alterutrum est definitionis incapax. Ex quibus planè conficitur, haud pauca esse aequiuoca, quorum ratio, aut nulla est, aut certè omnino eadem: quod erat antecedens probandum.

31

Oppones 4. Non solum nomina sunt aequiuoca, verum etiam verba, & aliæ orationis partes, vt cernere datur, in hac dictione, fero, qua quod narratur, & quod portatur aequiuocè explicamus. Oppones 5. Genus omne aequiuocum est teste Aristotele 7. phys. text. 31. vbi sub genere latere aequiuocationes asserit: & tamen nomen genericum est commune, & ratio generica ab omnibus speciebus participata omnino eadem, & non diuersa: sustineri ergo nequit aequiuocorum definitio. Oppones 6. Nomen quatenus tale definitur ab Aristotele lib. 1. de interpr. cap. 2. ac cæteris communiter, *Vox significatiua ad placitum sine tempore, &c.* sed nomen aequiuocum in ordine ad diuersa aequiuocata diuersas fortitur significationes: diuersum igitur nomen est; ac proinde aequiuoca non sunt, quorum nomen est commune omnibus, sed diuersum pro diuersitate eorum quæ appellat. Oppones 7. & vltimo. In mente est aequiuocatio; at in ea neitiquam est nomen, vt ex huius constat definitione, qua vox esse asseritur: ergo maior, quæ sola videtur egere probamento, sic firmatur: idcirco est aequiuocatio in voce, quia hæc plura vt plura significat: sed conceptus etiam mentis plura vt plura significat, & repræsentat.

P. R. Lyncei Philosophiæ Tom. I.

32

Ad primum horum Respondeo. Sicut multitudo seu numerus, oppositio, vniuersale, exercitus, domus & alia eiusmodi entia per accidens reuera definiuntur, quantumlibet sint diuersa, vt constabit inferius lib. 9. tract. 2. cap. 3. & tract. 3. cap. 1. ita etiam aequiuoca defini poterunt: Quæ definitio vnitatem quidem eorum, quorum ratio est diuersa, neitiquam importabit, secus vnitatem ipsius diuersitatis, proit abstrahitur ab hac & illa, atque ita abstracta in totum quoddam metaphysicum coalescit: hæc autem duo optimè cohærent, haud secus atque quod multitudo v. g. in communi sumpta pluralitatem vnitatum exhibeat, non verò ipsius multitudinis, quæ respectu huius & illius, neitiquam est diuersa, sed potius vna & eadem. Atque Aristoteles loco citato, aliud, quam aduersarij putant, intendit, videlicet in aequiuocis prius esse distingui, seu diuidi, aut diuersa esse quam ab intellectu ita cognosci, ac defini: quod quis abnuat, cum prima intentio secundam omnium consensu anteuertat?

33

Ad secundum Respondeo: ratio nomini accommodata in definitione aequiuocorum non est definitio strictè sumpta sed latè, & proit cum descriptione recurrit: nihil autem esse potest, quod descriptione aliqua explicari, & ab alio quouis secerni non possit, quantumuis supremum aut infimum, genus generalissimum, aut indiuiduum: nec Aristoteles, & Damascenus supra obiecti rationem, & definitionem alio sensu confundunt, quam qui nuper manet insinuatus. Potro definitio, ac ratio per cuius diuersitatem explicuimus aequiuoca, nec est solus conceptus formalis vt Amonius, Simplicius, Damascenus, & Louanienses censent, nec solus obiectiuus, proit formali subest. Quod ita suaderi potest. non est potior ratio, cur subintelligi debeat vnus, quam alius in definitione aequiuocorum: neuter ergo subintelligendus est in ea seorsim, sed vterque iunctim. Vterius ratio ea ibi subaudita est ea, quæ nomini accommodatur, eove significatur: nomen autem vtramque rationem, scilicet formalem, & obiectiuam significat.

34

Ad tertium Respondeo: substantia bifariam accipitur; primò, proit ab accidenti distinguitur, & ita de ea sermo non est in præsentiarum; secundò, quatenus ab accidenti, & eo cui accidit abstrahitur, & quidditatem, seu essentiam significat; quo intellectu eam 3. met. text. 15. & alibi sæpe Aristoteles vsurpat: atque ita in definitione aequiuocorum accipitur, & in accidentia conuenit. Ad quartum Respondeo: nomen in definitione supradicta sumitur pro quauis orationis parte, seu quatenus est notamen, aut nota eorum, quæ in mente sunt, aut si maus in rebus, vt Boëtius, & Sotus rectè explicant. Ad quintum Respondeo, aequiuocum duplex esse, scilicet vel physicum, & secundum esse, vel logicum, & secundum rationem, qua ratione etiam vniuocum diuiditur bifariam: Genus ergo est aequiuocum secundum rem & physicum, eo quod reipla eius oratio sit omnino diuersa: Cæterum est vniuocum secundum rationem, & logicum, propterea quod eius ratio, quatenus per intellectum abstracta ab inferiorum discrimibus, omnino sit vna, & eadem: quod & non aliud Aristoteles voluit: porro autem sola aequiuoca logica, & penes rationem definiuntur in præfenti.

35

Ad sextum Respondeo primò, nomen pro solo articulato sono, circumscripta significatione, sumi potest, ac solet, vt expressè docet magnus Albertus hic tract. 1. cap. 2. Quare, cum omnia aequiuoca eadem voce de articulata denotentur, vnum, & idem

H 3 exit

erit omnium nomen, quantum illudcumque diuersas significationes sibi vendicet. Deinde respondeo: tamen si nomen sonum dearticulatum in recto, & velut subiectum, & in obliquo significatione importet, quod immerito Albertus vbi supra negauit (id sufficere ut æquiocorum idem & commune nomen sit; Quemadmodum enim idem subiectum triplici candore affectum dici solet multoties vnum album teste B. Thoma 1 part. quæst. 39. art. 3. & 3. part. quæst. 3. art. 7. ita vna eademque vox, qualis est æquioca, diuersis significationibus moraliter informata vnum idemque nomen est cernenda, quantumuis ratio nominis, tam ipsam vocem, quam eius significationem cohibeat.

36 Septimum ac postremum argumentum postulat, vt, quod inter dialecticos multis in locis disputari consuevit, hic breuiter expediamus, an scilicet in mente reperitur æquiocatio: quæstio quidem leuis momenti, & cuius vtraque pars problematicè defendi potest: atque in primis partem eius negatiuam facile tueri possumus: tum quia in mente nullæ sunt voces: ergo nulla æquiocatio, quæ voces formaliter importat: tum etiam, quia in mente diuina nulla est æquiocatio: Deum enim æquiocare ab onum est, & imperfectionem redolet, iuxta communem loquendi usum: & tamen est in Deo conceptus, qui cum vnus sit, plura vt plura representet: ergo cõto in mente nostra vsu veniat, adhuc æquiocatio carebit: tum demum, quia ad æquiocacionem opus est, vt nomen æquiocum plura seorsim, & alterum in sensu diuiso alterius significare possit actu secundo: quod certè in voce reperiri potest, cuius significatio talis actu secundo ei est extrinseca & accidentalis: quocirca eam mutare, & modo in huius, modo in alterius noticiam actu ducere valet, vt in his propositionibus canis latrat, canis lucet, non raro contingit: cæterum conceptus mentis nunc vnum, nunc aliud actu secundo significare. ac representare nequit, eo quod representatio ei sit essentialis: proinde conceptus mentis nullam admittit æquiocacionem. Ex his liquet ad rationem diuersæ partis in argumento septimo superius insinuatam.

37 Affirmatiua etiam quæstionis pars haud est minus probabilis: atque contra non paucos Thomistas suaderi potest, in hunc modum: eo ipso quod vnus realiter conceptus plura vt plura representet, is æquiocatus censeri potest, ac debet: at eiusmodi conceptus in mente reperitur: ergo & æquiocatio. Minor fusè offenditur in metaphysica lib. 6. tract. 4. cap. 3. §. 6. & 7. Maior autem hic absque negotio probatur: siquidem ij conceptus nomen commune dici potest, & aliunde ratio representata, & significata per illam est, vt supponimus, omnino diuersa ac multiplex: cur ergo æquiocatus esse nequeat? antecedens videtur perspicuum: namque verbum non pro exteriori tantum orationis parte, sed etiam pro quouis conceptu expresso mentis à plerisque Theologis, & Philosophis vsurpatur: similiter ergo nomen vsurpari poterit pro quocunque mentis nostræ conceptu.

38 Quod autem est à nobis contra oppositum inter negatiuam quæstionis partem tuendam haud est opero ùm diluere. Præterquam enim, quod voces paulo latius sumptæ significare possunt omne verbum, siue interius, siue exterius; sicut ad mentalem æquiocacionem sufficit: aliud equidem est, æquioca deriuari à vocibus, aliud eas essentialiter includere, nec sine illis vsipiam posse consistere: quemadmodum aliud est lapidem dici, ac duci à lædendo pede, aliud quod in læsione pedis sita sit illius essen-

tia: quæ cum sint, quid est quapropter in mente quantumuis vocum experti, locum tamen æquiocacionis non habeat: Rursum æquiocari perinde multoties est atque hallucinari, ac diuersis significationibus alicuius vocis ludificari, atque in errorem adduci: quo sensu Deum summe sapientem, & suapte natura omniscium non æquiocari certum est, sed potius eum qui tale quidpiam Deo auderet affingere: cæterum æquiocari frequenter quoque significat haud aliud, quam conceptum mentis æquiocum, ac pluribus diuersisque rebus ex æquo representandis intentum: quo intellectu Deum æquiocari quid habet incommodi? Tandem, quod nomen æquiocum mutabilem habere debeat significationem, & modo huius obiecti actu secundo, modo alterius solius; hoc tamen si probabile sit, negari tamen potest satis probabiliter.

Alij aduersus mentalem æquiocacionem obijciunt, Nomen æquiocum oportere supponere, modo pro vno, modo alio tantum, solas autem voces variare posse suppositionem, secus vero conceptus mentis. Parum tamen habet momenti hæc ratio: nam in hac propositione, *homo currit*, non minus conceptus hominis omnes confusè representat, quam vox hominis, eos significat: at vox quantumuis eos indiscriminatim significet, modo tamen pro vno, modo pro alio supponit, videlicet pro Petro, si is currat, & pro Paulo, si is sit, qui cursum exercet: conceptus ergo mentis omnes homines nullo eorum factio discrimine representans, nihilominus poterit iam pro vno, iam pro alio supponere, adeoque perperam hæc suppositionum varietas & alternatio tribuitur solis vocibus: quo autem sensu variatio obiecto varietur (suppositio, tum vocum, tum etiam conceptuum, constabit inferius lib. 10. inter disceptandam quæstionem illam, an veritas, & falsitas sint essentialis propositioni.

Alij æquiocacionem mentalem reiiciunt, propterea quod nomen æquiocum, modò de vno æquiocato, modo de alio prædicari debeat, aut certe posset in hunc modum, quod latrat est canis, quod lucet est canis: at conceptus mentis plura vt plura representans non potest, iam prædicari vt quo de vno æquiocato, iam de alio; aliàs plura vt plura de quouis æquiocato vt quod prædicari possent, quod falsum est, vt quod maxime. Verum in primis conditio, quam ad æquiocacionem exposcit argumentum dici non potest ex definitione æquiocorum: quamobrem est in conceptibus similiter atque in vocibus locum non habeat, atque hoc ex abundantia permittatur aduersariis, non ob id æquiocatio omnis est à conceptibus eiicienda, aut solarum vocum propria existimanda. Deinde admissa ea conditione, conceptus mentis plura vt plura disunctiue representans, modo de vno, modo de alio prædicari potest vt quo, sicut & res disunctiue representata modò de vno, modò de alio prædicari potest vt quod: hic igitur conceptus erit æquiocatus.

41 Dices, omnem disunctionem æquiocacioni obesse: aliàs hic terminus disunctiuis, *homo*, vel *equus* esset quid æquiocum respectu hominis & equi, quorum tamen comparatione nullam habet vocem æquiocam latinum idioma. Contra tamen primo, quoniam idcirco *homo* vel *equus* in æquiocis numerari nequit, quia non est vnum nomen commune, sicut æquiocorum definitio postulat, sed plura nomina communia: at conceptus disunctiuis est vnus & indiuisibilis, eius enim disunctio, & cum pluralitate coniuncta diuersitas non supra ipsum, sed supra rem significatam appellat. Confirmatur, si ad

ad significandum disunctiue hominem, & equum vna quaedam vox dest. naretur ab hominibus, ea quidem esset æquiuoca futura: vnus ergo & indiuisibilis conceptus disunctio eum æquiuocum esse permittet; antecedens est perspicuum; tum quia esset *nomen commune*, & ratio significata omnino diuersa, quo tantum pacto definiuntur ab omnibus æqui-uoca, tum quia non esset vox vniuoca, aut analoga, haud enim ratio ei respondens esset omnino eadem, haud etiam partim eadem, partim diuersa: eiusmodi ergo vox esset æquiuoca. Quid? quod terminum illum complexum, ac disunctiuum, scilicet homo, vel equus, aliumque cuius simile æquiuocū dici, nihil habeat incommodi. Hactenus de quaestiuola proposita, iuxta cuius primam solutionem responderi debet ad septimum argumentum negata maiori, & iuxta secundam concessa maiori, & negata eius minori: probationes autem maioris superius sunt dilatae: minoris autem probatio colligi etiam potest ex dictis: nomen enim, quod est de ratione ac definitione æqui-uocorum, vel importat solam notam alicuius rei internam externamve, vel si vocem non certe nisi latius sumptam, & prout ea verbum mentis orisque comprehendit: utrobique autem modo nomen, ac proinde æqui-uocatio in mente nostra, & quauis aia sibi locum afferit.

42 Vniuoca, vt ea tandem aggrediar, sunt quorum nomen est commune, & ratio nominis accommodata omnino eadem, veluti homo, qui vna voce, vnoque conceptu obiectiuo totum genus humanum representat. Cui definitioni communes sunt difficultates ferme omnes superioris: quocirca earum multiplex solutio à nobis hactenus adhibita æquam vtrique lucem, & confirmationem affert. Vniuoca alia sunt vniuocantia, alia vniuocata; rursum alia participantia, alia participata: quæ etiam diuisio ex æqui-uocorum diuisione satis est perspicua.

C A P V T V.

Diuisio termini in analogum, & denominatiuum.

43 **A**naloga sunt, quorum nomen est commune, ratio vero substantiæ nomini accommodata partim eadem, partim diuersa: Cuius omnes particulae ex cap. superiori constant dempta vltima, quam variè varij explicant. esto eam cum D. Thom. 1. p. q. 13. art. 5. & Scoto in 1. distinct. 3. quæst. 1. & 3. omnes admittant.

44 Eam ergo identitatem cum diuersitate coniunctam analogorum propriam primo explicant nonnulli, vt diuersitas sit eo tenus, quod in recto importatur, & identitas sit in eo, quod de obliquo connotatur: quæ ratione sanctorum analogicè significat causam efficientem sanitatis, nimirum medicinam, & subiectum, ac signum sanitatis, videlicet hominem sanum & colorem sanum, quia causa efficiens, subiectum, & signum sanitatis, quatenus talia, sunt diuersa, sanitas autem ad quam referuntur, seu quam de obliquo connotant est omnino eadem.

45 Dices: aduersus hanc sententiam, quam verissimam arbitror: canis æquoreus, & latrabilis in recto duplicem rationem important, alteram eandem, & vtrique communem, videlicet animal, alteram diuersam & vtrique non communem, scilicet duplicem differentiam animalis: & tamen ratio significata per nomen canis non est partim eadem, partim

diuersa, sicut ad analogiam oportet: ergo à fortiori, vt aiunt, identitas conceptus obliqui, & diuersitas recti, erit ad analogiam insufficientis proflus. Deinde secundo canis æquoreus, & latrabilis eadem connotata sentiendi de obliquo respiciunt, & tamen non sunt analogata, nec respectu eorum nomen analogum canis, sed æqui-uocum potius: haud igitur ad analogiam identitas alicuius connotati cum diuersitate recti sufficet. Præterea tertio, quid est illud vnum & commune connotatum, quod ex obliquo ritus hominis & prati respiciunt, certe nullum, quamuis igitur superior sententia locum habeat in analogis attributivis, secus tamen in eis, quæ vocantur proportionis, seu proportionalitatis.

46 Respondeo tamen ad primum, & secundum, identitatem diuersitate mixtam analogorum propriam talem esse debere, quæ respectu nominis analogi per se, vt aiunt, & non per accidens se gerat, ita vt in impositione nominis ad illam attendatur: ideo enim color v. g. dicitur sanus, quia significat sanitatem, quæ subiectum afficitur, sanus minime appellandus, nisi cum subiecto sanitatis in eodem termino conueniret; quod idem visere est in aliis analogis Identitas autem diuersitate commixta quæ opponitur in primo & secundo argumento contrario, per accidens ad nomen analogum se habet, & in eius institutione ad illam neutiquam attenditur: tamen enim canis æquoreus cum latrabili in ratione animalis conueniat, tamen non ideo canis appellatur, quia ita cum eo conuenit; quinimo si per impossibile ea conuenientia careret, canisque latrabilis animal non esset, adhuc canis æquoreus canis appellationem retineret, haud secus atque canis sydereus canis appellatur, absque eo quod in ratione animalis congruat cum latrabili. Ratio à priori est, quia vox canis triplicis speciei, quamuis eorsum ab alia & independentem ab alia significat, cum tamen in nominibus analogis contrarium vsuenerit. Tertium, quod nobis obiicitur frivolum est: doctrina namque, quam impetit, haud est ad analogiam requiri unitatem alicuius effectus, seu quasi effectus, quem diuersa analogata respiciant, sed penes aliquid in obliquo importatum ea non differre, sed potius conuenire, quocumque id modo accidat. Equis autem non videat, risum hominis, & risum prati, quantumuis more triplicis sani vnum quandam terminum à se distinctum minime intueantur, penes obliquum tamen aliquod consentire: risus enim prati dicitur eius viriditas quodammodo similis risui humano: hoc autem connotatum, per quod explicari solet risus prati, commune est vtrique analogato: minus principali quidem, propterea quod ab illo importetur in obliquo, & magis principali, quia cum eo realiter identificatur, tamen alterum sit in recto, & alterum in obliquo, vt dictum.

47 Alij secundo, & satis probabiliter eam diuersitatem cum identitate coniunctam in eo collocant, quod nomini analogo ex primæua institutione duplex conceptus repondeat, qui ex obiecto significato sit partim idem, partim diuersus: quando enim homo ridere dicitur, solius hominis concipitur risus: cum vero pratum ridere, tum risus hominis, nec non etiam prati simul concipiuntur; perinde enim est dicere, pratum ridet, ac pratum ad modum hominis ridens viret: at duplex ille conceptus huic voci risus respondens, ex obiecto significato est partim idem, partim diuersus, eo quod alter obiectum alterius, & aliud repræsentet; ac proinde ab eo ex obiecto inadequatè distinguatur, quæ enim inadequatè sunt distincta, hæc sunt partim eadem,

partim diuersa. Hæc explicatio locum habet, non tantum quando analogia est proportionis, cuiusmodi est ea, quæ interuenit inter visum hominis, & prati, sed etiam vbi est attributionis: sanum enim, cum de homine dicitur, haud alium conceptum elicit, aut supponit, quam quo representatur hominis sanitas inharere: cum verò de cæteris analogatis dicitur, ei respondet conceptus representans tum illud prius, tum etiam aliquid amplius: perinde siquidem est, medicinam dici sanam, atque causare sanitatem in homine, ac facere vt ei inhaereat: perinde etiam est, colorem dici sanum, atque hominis sanitatem significare. Porro autem huic sententiæ perspicue fauet B. Thomas 1. p. q. 13. art. 10. vbi hanc vocem, *Dem*, de Deo verò & falso analogice dicitur rationem proxime traditam docet; *manifestum est*, inquit, quod alia & alia est significatio nominis, sed vna illarum significationum clauditur in significationibus aliarum: unde manifestum est quod analogice dicitur. Cæterum animaduertendum est, vt sustineri possit hæc analogiæ expositio, identitatem ac diuersitatem vtriusque conceptus modò explicatam, eam esse debere, quæ respectu nominis analogici ex prima eius institutione per se & non per accidens se habeat; aliàs canis erit vox analogæ, intuitu latrabilis, & æquorei? siquidem duplex conceptus ei respondens est partim idem partim diuersus: idem, quatenus vterque fertur in animal; diuersus, quatenus in differentias animalis vtrique eam proprias contendit.

48

Tertia huius identitatis cum diuersitate coniunctæ explicatio, eaque satis verisimilis adici potest, quæ sic habet. Ratio nomini analogo accommodata bifariam accipi potest, specificatiue nimium, & reduplicatiue; atque in primo sensu est diuersa, in secundo verò eadem; quare est partim eadem, partim diuersa. Quod in primo sensu sit diuersa, perspicuum est: nã & lætitia humana, & lætitia prati huic voci, *risus*, accommodatæ admodum sunt diuersæ: quod vero in secundo sensu sit eadè, constat: quia ratio nomini accommodata reduplicatiue sumpta est ipsa accommodatio, & impositio nominis: (nam perinde est rationem nomini accommodari, ac nomen rationi imponi) accommodatio autem & impositio huius voculæ, *risu*, est vna, & eadem, non diuersa, & multiplex, cum ex impositione hominum solam lætitiã humanam significet, & ad lætitiã prati significandam vsu tantum, & consuetudine sit translata. Confirmatur, & illustratur: ratio accommodata huic voci, *animal*, & est obiectiue vna eademque, vt perspicuum, & ipsa accommodatio etiam est eadem, cum in illa ratione vna, & abstracta non sit aliud, & aliud, in quod diuersa illa accommodatio, & impositio recidat: quamobrem eiusmodi ratio omnino eadem erit, & tam specificatiue, quam reduplicatiue. Ratio autem accommodata huic voci, *canis*, est diuersa, & obiectiue multiplex, vt certo certius, & ipsa accommodatio, & impositio est etiam diuersa, cum cani sydereo independenter ab æquoreo, & è contrario ea sit vox imposita, & accommodata: quapropter ratio substantiæ per eiusmodi nomen representata, eive accommodata erit prorsus eadem, ac tum in sensu specificatiuo, tum etiam in eo qui reduplicatiue dici consuevit. Cæterum ratio huic voci, *risu*, accommodata est diuersa, & obiectiue multiplex, & accommodatio, seu impositio est eadem eò quod eiusmodi vocula vni tantum imposita sit, ad alterum verò translata; nomen ergò analogum mediat inter æquiuocum & vniuocum, & alterius identitatem, alterius diuersitatem participat.

Quarto, idem explicari potest, ac dici, rationem analogam esse diuersam, eò quod obiectiue multiplex sit, in quo cum ratione æquiuoca conuenit, & esse eandem, eò quod similis & proportionalis sit: similitudo enim, ac proportio teste Arist. 5. metaph. & alibi sæpè vnitas quædam, & identitas est. Exemplo rem declaro: Risus hominis, & risus prati obiectiue diuersi sunt, cum alter propriè, alter impropriè tales sint, quæ maior excogitari nequit me iudice diuersitas: similes autem, & proportionales sunt, quoniam, sicut se habet risus hominis ad hominem, ita se habet viror, seu risus prati ad pratum, & vterque proportionaliter rectam dispositionem intrinsecam exprimit; quamobrem ratio huic voci risus accommodata partim est eadem, partimque diuersa. Par conditio est sani respectu eius, quod causat, eiusque, quod recipit, & eius demum, quod significat sanitatem: cū enim subiectu, causa, & signum sanitatis longè diuersa sint, sanūque dicitur impropriè de medicamēto, & colore sanitatē causantibus, & significatibus, ac propriè de solo eius subiecto, nec mirū quando sanum est id solum, quod habet sanitatem, sicut album id, quod albedinem habet; tamen quemadmodum se habet subiectum sanitatis eam recipiendo, ita etiam signum, & causa eam significando, aut operando. Quem explicandi modum vocis ethymon confirmat; siquidem analogia Græcis idem significat, quod latinis proportio, & comparatio, ac similitudo, vt notat Cicero lib. de vniuersis. Porro diuersitas analogorum propria iis omnino intrinseca est, & similitudo omnino extrinseca, cum immediatè versetur inter proportionem, & ex eis mediate dimanet in analogata, quæ proportionem proportionum seruant. Nec obstat, quod etiam inter significata nominis æquiuoci reperitur eiusmodi proportio, & quod, sicut se habet canis latrabilis ad rationem animalis, ita etiam se habeat canis æquoreus ad rationem animalis, nam hæc proportio inter æquiuocata per accidens est, nec in impositione nominis ad eam attenditur: secus vero se gerit ea, quæ visitur inter analogata: proinde ratio nomini analogo accommodata, & vilius per se significata erit ex parte eadem, non verò ratio nomini æquiuoco subiecta, eiusque vi representata: Quod autem ea proportio inter significata nominis vniuoci reperitur, analogiam non arguit; eò quod non sit cum diuersitate coniuncta.

49

Denique idem facilius explicari potest, si omnis ratio analogæ ab analogatis suis abstrahi possit, vt abstrahi posse ostendimus inferius contra plerosque, aut certe complures auctores. Etenim huic voci, ens, ex. g. triplex conceptus obiectus respondet, videlicet ens reale, ens rationis, ens ab vtroque præcisum: & quibus horum conceptuum est partim idem cum quouis alio, partimque ab eo diuersus: ergo ratio nomini analogo accommodata erit, partim eadem, partim diuersa: minor est in perspicuo: quoniam ratio entis abstracta à reali, & rationis distinguitur ab alterutro inadæquate, sicut animal ab homine, & equo; ac proinde cum vtroque ens est partim eadem, partim diuersa: rursus ens reale, & rationis cum conceptu illo abstracto, partim idem, partimque diuersum erit è conuerso: tandem ens reale est diuersum ab ente rationis, & è contrario, & est etiam idem alterutrum cum alio in tertio, quod abstractum, & vtrique conueniens representatur entis vocabulo. Cæterum nomini vniuoco vnus solum conceptus obiectiuus, æquiuoco vero multiplex adæquate distinctus respondet; ac proinde identitas hæc cum diuersitate, & diuersitas

50

fitas

fitas cum identitate coniuncta analogorum erit propria, & æquiuocis, ac vniuocis neutiquam communis. Corroboratur, & illustratur amplius: significata vocis analogæ, partim eodem conceptu formali, partim diuersis representantur; eodem conceptu, cum vnum à cæteris duobus abstrahitur; diuerso, cum alterum, prout distinctum ab altero concipitur: ergo ratio nomini analogo accommodata est, partim eadem, partim diuersa. Atqui significata nominis vniuoci vno, eodemque conceptu formali, & eius, quod est æquiuocum multiplici, & omnino diuerso representatur.

51

Analogia, in analogata, & analogantia, participata, & participantia dissectari possunt, vt ex dictis superius liquet. Secundo, & communiter in analogia attributionis, & proportionis. Analogia attributionis est, qua plura eidem nomini accommodata ad terminum obiectiuè vnum referuntur, siue attribuuntur, qua ratione homo sanus, medicina sana, & color sanus dicit consuevit, facta scilicet relatione, & habito respectu ad eandem sanitatem, quam homo suscipit, medicina efficit, & color indicat. Analogia proportionis est, qua nomen significat proportionaliter plura, non vero attributa, & relata ad eundem terminum, vt risus respectu risus humani, & pratorum, qui sane ad eundem terminum strictè non referuntur: si enim ad aliquem maximè ad risum hominis: at risus pratorum ad hunc non refertur verè, & propriè, sed impropriè, & proportionaliter, nec etiam risus humanus verè ad eum refertur, cum nihil possit verè ad seipsum referri. Quamuis autem proportio iuxta vim Græci nominis superius à nobis insinuatam ex Cicerone, cui etiam consentit Fabius lib. 1. institut. cap. 6. August. in categoriis cap. 2. S. Thomas 1. p. q. 13. art. 5. & qu. 2. de verit. art. 11. communis sit omni analogiæ: cæterum egestas nominum fecit, vt ad secundam analogiæ speciem significandam, & à priori distinguendam applicaretur: Atque vita latinis est in vlu.

52

Aduersus definitionem analogorum obijcies, ea non distingui ab æquiuocis, at eam distinctionem illorum definitio, & identitas cum diuersitate coniuncta à nobis multifariam explicata intendit: perperam ergo sunt definita. Quod ab æquiuocis non distinguantur, suadebis: tum, quia Aristoteles hic adduxit in exemplum æquiuocorum animal respectu veri, & effigiati; quod tamen esse analogum comparatione eorum est certo certius; tum, quia v. elenchorum cap. 6. docet, ens esse æquiuocum: at eius æquiuocatio alia esse nequit, nisi quedam eius analogia: tum tertio, quia in præsentem nullam facit mentionem analogorum, ac tantum de vniuocis, & æquiuocis questionem instituit, quod argumento esse potest eum sub æquiuocis analogia fuisse complexum; atque hæc ad illa reuocasse.

53

Hæc propter analogia ab æquiuocis distincta negant quidam recentiores, quibus fauet Auicenna apud Auerroem eo libro, qui inscribitur destructio destructionum disp. 7. dub. 5. Sed immerito, quæ enim hoc capite, quæ præcedenti disputata à nobis, ea latum inter vtraque discrimen conuincunt; dummodo propriè, & strictè vsurpentur æquiuoca, prout videlicet perinde sunt, atque ea, quorum ratio est omnino diuersa: Sin autem sumantur impropriè, ac prout sunt, quorum ratio est diuersa, siue sit ex parte eadem, siue secus; ita quidem ea comprehendere analogia haud est dubitandum. Hoc autem sensu dixit Aristoteles animal esse æquiuocum intuitu veri & picti, hoc docuit ens esse æquiuocum com-

paratione substantiæ, & accidentis; hoc analogia sub æquiuocis comprehendit, & vna eademque opera vtraque explicuit. Atque totam hanc solutionem breui perstrinxit D. Thomas 1. p. q. 13. art. 10. ad 4. *animal de animalis vero, & de picto non dicitur pure æquiuocè. Sed philosophus* (asserens æquiuocationem animalis respectu vtriusque) *largo modo accipit æquiuoca secundum quod includant in se analogia; quia & ens, quod analogicè dicitur, aliquando dicitur æquiuoce predicari de diuersis predicamentis.*

54

Obijcies secundo cum aliis aduersus definitionem analogorum, vtvt analogia sub æquiuocis non comprehendantur saltem è conuerso æquiuoca aliqua comprehendere oportere sub analogis, atque ab his indistincta esse debere: hoc autem posterius non minus absurdum videtur, quam illud prius: Quod tamen sequatur, hac ratione probabis: æquiuoca, alia sunt à casu, & fortuitu, alia à consilio, vt superius vltimè, vtque docent Simplicius, Boëtius & Amonius in præsentem, Auerroës in epitome log. cap. 2. Porphyrius interrog. 16. Conimbr. in prædicam. q. 1. a. 1. Auerla q. 15. log. sect. 1. Titelm. l. 2. c. 3. August. in categor. cap. 2. & Arist. ipse 1. ethicorum cap. 6. at æquiuoca à consilio non possunt non esse analogia: hæc enim ita instituta sunt, vt vnum eorum prius, & independentè ab alio nomen participet, aliud vero posterius, & dependentè à priori, ac propter proportionem cum illo, aut quandam ad illud attributionem: risus siquidem hominis talis dicitur ex primæua vocis institutione, prout verò non dicitur ridere, nisi facta translatione vocis, & ob proportionem cum risu humano: homo similiter sanus appellatur primariò, medicus verò, & color secundario, & vi cuiusdam attributionis ad sanitatem hominis, vt supra declaratum est semel atque iterum. At hoc modo se habent æquiuoca à consilio v. g. Philippus primus Hispaniarum Rex ita dictus est primò & per se ac sine ordine ad alium priorem eius nominis: Cæteri vero sequentes propter similitudinem cum priori, aut per attributionem ad illum, atque vt significant eum, eiusque memoriam conseruent: huiusmodi ergo æquiuoca sunt analogia. Rursus, nullum nomen videtur magis æquiuocum quam canis, cuius propterea exemplo cum cæteris omnibus dialecticis ad æquiuocationem explanandam supra sumus vsi: sed nomen canis est analogum: sicut enim propter similitudinem quandam, & proportionem quam habet viriditas prati cum risu ac lætitia hominis, ei nomen risus est impositum, adeoque illud analogice participat, ita etiam videtur nomen canis de sydere, & latrabili analogice dici quandoquidem est impositum syderi vi cuiusdam similitudinis cum cane latrabili, & quia instar illius mordet corpora nimio calore, eaque morbis afflicta; nec non fortè quoniam illius celeritatem, cursumque per inane volans imitatur quodam modo. Ad quæ alludit Manilius lib. 1. Astronom. c. 4.

Subsequitur rapido contenta canicula cursu,

Quæ nullum terris violentius aduenit astrum.

Et inferius eodem lib. cap. 7. de istomet sydere, ac Zodiaco circulo per illud, aliæque gradiente ac in semetipsum reuertente

Perque pedes primos cernicem transit, & vrsæ,

Quam septem stelle primam iam sole remoto

Producunt, nigra præbent lumina nocti,

Et Geminis Cancrum dirimit stringique flagrantem

Ore canem.

Cæterum longè verius, ac probabilius est, æquiuoca

55

uoca

uoca omnia propriè sumpta nihil cum analogis habere commercij, & ab eis haud paruo interstitio diffita esse. Ad primam rationem contrariam dicendum est, æqui-uoca à consilio esse impropiè æqui-uoca; quamobrem non esse absurdum, si sint analogia hæc enim à solis æqui-uocis strictè sumptis distincta volumus. Secundo dici potest, satis verisimilem esse sententiam eorum, qui apud Auerfam supra qu. 15. log. f. 1. docent, ne æqui-uoca à consilio confundenda esse cum analogis, propterea quod hæc fundamentū habeant in habitudine aliqua rerum ipsarum, earumque proportione, aut attributione, illa verò in affectu aliquo imponentis, veluti cum quis filium suum vocat Ioannem, aut quia ita vult Baptistam Christi honorari, colique, aut quia desiderat ita memoriam suam ad posteros transmittere.

56

Ad secundam rationem oppositam dicendum est, nomen canis duplicem habere significationem, alteram poëticam, & vulgarem, à syderis, animalisque latrabilis proportione ac similitudine deriuatam: Poëta enim, & cum eis vulgus delectatur valde metaphoris, translatisque verbis: aliam philosophicam, quam tum animal latrabile, tum etiam sydus sine vlla altrinsecus dependentia significat: Philosophi siquidem, cum agnoscant quantum sit perfectionis in eo sydere, quanta, & quam latè diffusa vis operandi, haud curant de proportione, quam habet cum cane latrabili, ac proinde nullo illius respectu habito ita sydus nomine canis exprimant, ac si nullum esset animal latrabile, nullave supradicti syderis cum eo proportio. Aliter, & fortasse magis ex vero, responderi potest, proportionem illam syderis, vnde dicti dies caniculares cum cane latrabili occasionē præbuisse, vt vocetur vulgo canis: cæterum nomine canis, haudquaquam eam significari, sed solam formā essentialē eius syderis prout distinguitur à cane latrabili, habetque sua prædicata quidditatiua ab illius independentia, & dissimilia prorsus. At ex aduerso proportio illa, quam habet viriditas prati cum risu humano, significatur immediatè, ac per se hæc voce, *risu*, quoties pratum dicitur ridere; nec non etiā attributio illa medici, & coloris ad sanitatem hominis vocabulo sani, cum medicus, & color appellatur sanus: ex quibus fit, rationem substantiæ significatam nomine risus, ac sani esse partim eandem, partim diuersam, sicut ad analogiam oportet, secus verò rationem significatā nomine canis. Atque hinc etiam emergit alia ratio, quapropter æqui-uoca à consilio nō sint propriè loquendo analogia, vti superius statutū est, velut non minus probabile quā eius contrarium: licet enim respectus vnus analogati à consilio ad aliud occasionem præbuerit, vt vnus vulgo fortia-tur nomen alterius, vtque vnus homo v. g. vocetur Philippus, sicut alius se prior: cæterum respectus ille haud significatur nomine analogo vtriue communi, nec perinde est Philippus, qui nunc sceptrum tenet Hispaniarum, atque Rex, seu Monarcha conseruans memoriam aliorum eiusdem nominis, quamuis reuera eam ita conseruet: at perinde est risus prati ac eius viriditas, prout habens proportionem cum risu humano: & sanum medici & coloris iuxta est cum signo, aut causa sanitatis.

57

Confirmatur & declaratur superior doctrina. De ratione, & genio nominis analogi est, vt de vno analogato dicatur propriè, & de alio impropiè, vtve forma per illud significata vni insit propriè & intrinsecè, & alteri impropiè, & extrinsecè. Ita quod attinet ad analogiam proportionis omnes: quoad eam verò quæ dicitur attributionis, Fonsæca, Tolet. Masius, Iacob. Paucius, Auerfa, & alij complures.

Quin etiam B. Thomas 1. p. q. 16. art. 6. ita de vtraque analogia indiscriminatim sentit, & vtramque complectitur his verbis: *quando aliquid dicitur analogicè de multis, illud inuenitur secundum propriam rationem in vno eorum tantum, à quo alia denominantur.* Tum sic canis celestis est propriè canis, non minus, quam terrestris: cedd enim aliud eius proprium nomen? cum tamen risus prati haud sit propriè risus, sed viror: & sanitas coloris, ac medici, haud sit propriè talis sed sola attributio ad sanitatem veram, & humanam: magis ergo est, vt nomen canis sit æqui-uocum, quam analogum. Si quis tamen contrarium verius esse contendat, idque ei largiamur vltro; nihil equidem exinde sequetur aduersus dicta: nec enim propterea timendum est, ne desint alia nomina strictè æqui-uoca, & ab analogis distincta, eiusmodi est gallus respectu galli gallinacei, & Galliarū accolæ: & similia non pauca. Atque hæc de analogis.

Porrò denominatiua sunt, quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo differentia casu. Contra quam definitionem Aristotelicam, & communem obiici solet. Album est denominatiuum ab albedine sed ei non conuenit præfata definitio: ergo, &c. Minorem probant nonnulli primò: album ab albedine solo casu non differt, sicut album ab albo, in ablatiuo casu sumpto, diffidet; cum significet formam, & subiectum, quæ tamen non significantur per albedinem. Secundò alij: album, & albedo sunt in nominandi casu: ergo casu non differunt. Tertio alij: album pro formali sumptum est albedo: ergo ab ea formaliter sumptum ne casu discriminatur. Quarto quidam alij, eandem probant minorem: album & albedo, si differrent casu, maximè, quia in eandem syllabam caderent, ac desinerent: at hæc ratio nulla est: aliàs musica adiectiue sumpta, ac supponens pro femina eius artis perita, ab ipsamet arte substantiue sumpta neutiquam foret denominatiuum.

58

Rursus obiici conuenit aduersus eam definitionem illam nec conuenire denominatiuo reali, nec nominali, seu, quod perinde, nec rei concretæ, nec nomini concreto, aut si maus, nec denominatiuo denominato, nec denominatiuo denominanti: nulli ergo definitio conuenit. Consequencia est perspicua. Probatur antecedens quoad primam partem: denominatiua realia, seu res concretæ casus non habent: ergo casu non differunt, ac per consequens nec solo casu, prout definitio exposcit. Quoad secundam partem probatur idem antecedens: *fortis* est denominatiuum à fortitudine: & tamen illud nomen, *fortis*, non deriuatur, nec appellationem habet à fortitudine, sed è conuerso fortitudo à datiuo, *forti*, aliqua ei adiectione facta. Insuper Aristoteles eodem tenore definit denominatiua, atque vniuoca, & æqui-uoca: sed definitum in definitione vniuocorum, & æqui-uocorum sunt non nomina, sed res in recto, prout nomina connotat, vt sponte sua perspicuum: similiter ergo de denominatiuis philosophandum. Præterea nomen nō appellatur, aut, quod instar est, nullam habet appellationē, sed sola res: ergo nomini concreto, seu denominatiuo denominanti ea definitio non conuenit.

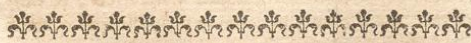
59

Cæterum hæc argumenta non vrgent admodum. Ad primum eorum respondeo, sermonem non esse Aristoteli de casu grammatico, de quo tamen prior obiectio tota procedit, sed de casu dialectico, quo forma aliqua super aliud cadit, illudque afficit, & ei quasi adiacet: qua ratione album proculdubio ab albedine casu diffidet: quoniam album importat albedinem subiecto inhaerentem, illudque afficientem; albedo autem ab inhaerentia præcindit: quocirca huiusmodi accidens ab omni subiecto etiam accidentario

60

dentario veluti liberatum, & nec materiae, nec etiam quantitati inexistens, neutiquam esset album, esset tamen albedo, vt certo certius.

61 Ad secundum respondeo, denominatiua realia, seu res concretas impraesentiarum definiti (vt contra non paucos Nominalium persuadet secunda pars secundae obiectionis, ac triplex ratio in ea breuiter insinuata) atqui eiusmodi denominatiua, seu concreta casu Dialectico ab abstractis differre. Deinde, tametsi de casu grammatico sermo esset, adhuc denominatiua realia tali casu differre possent ab abstractis: sicut enim vnura ab alio solo nomine differre dicitur, ens v. g. à gladio: non quod nomine constet, nomenvè sit, cum non sit oratio, nec orationis pars, sed, quod nomine significetur: ita pariter denominatiua realia, seu res concretæ ab abstractis differre poterunt, solo casu: non quo constent, sed quo significantur. Sed de abstractis, & concretis (à quibus denominatiua vix differre arbitramur) plura tract. sequenti.

TRACTATUS III.

De aliis speciebus veritatis simplicis siue termini.

CAPVT I.

Terminus in communi ulterius quintupliciter diffecatur.

1 **I**N primis autem dissecari solet in concretum, & abstractum. Concretus est qui rem instat compositi significat: veluti homo, albus, nullus: qui termini exprimit totum quoddam ex humanitate, & subsistentia, ex subiecto & albedine ex nullitate, & re quæ nulla asseritur: abstractus est, qui rem instat partis significat: veluti humanitas, albedo, & nullitas; qui termini partem quandam hominis, albi, nullius, aut quasi partem significant prout talem. Quæ definitio colludit cum ea, quam tradunt Fons. lib. 1. cap. 23. & Cardinal. Toletus lib. 2. cap. 13.

2 Obiiciunt aduersus eam Recentiores: Deus est terminus concretus, sicut Deitas abstractus: nihilominus non significat compositum, propterea quod Deus ob infinitam simplicitatem ac perfectionem suam ab omni compositione sit alienus. Confirmant primo, quoniam corpus simplex, possibile saltem est: at est terminus concretus: hic ergo compositum non significat. Confirmant secundo, humanitas significat essentiam hominis adæquatè sumptam: at ea constat corpore & anima; humanitas igitur significat, rem compositam; cum tamen neutiquam sit terminus concretus, sed abstractus.

Respondeo, Deus ex subsistentia diuina virtualiter intrinsecè componitur. Deinde saltem ratione nostra, seu virtualiter extrinsecè componitur ex duabus formalitatibus, quarum penes alteram cum subsistentia creata, & penes alteram cum natura creata conuenit; hæc autem compositio, cum sit præcisè secundum quid talis, sicut & illa prior, inde est vt neutra in Deo imperfectionem arguat vllam. Demum est Deus tum virtualiter intrinsecè, tum

etiam virtualiter extrinsecè sit indistinctus & simplex? tamen ea vox eum per modum compositi significat: haud secus atque eum concipimus velut corporeum, quin re aut ratione, corporeus sit? Ex quo ad primam confirmationem liquet. Ad secundam ferè eodem modo respondeo: aliud est significare rem compositam, aliud eam significare per modum compositi: etenim in eodè conceptu reperitur interdum ratio partis, & totius, & voce aliqua exprimi potest magis ratio partis, quam totius: proinde ea vox, *humanitas*, est terminus abstractus, non concretus, qualicet compositum ac totum quoddam exprimat, magis tamen in eo rationem partis quam totius exprimit; & ita compositum non per modum compositi, sed partis significat. Sic vox, *rationalis*, in homine magis vim discursiuam quam sensitiuam exprimit, quamquam vtramque quodammodo indiget.

3 In hac diuisione animaduertendum est, concreta alia esse substantialia, cuiusmodi sunt homo, Angelus; alia accidentalia, vt albus, niger; alia realia, vt quodlibet horum; alia rationis solius, qualia sunt composita ex genere & differentia: alia demum merè vocalia, veluti ens respectu entitatis, res respectu realitatis.

4 Præterea diuidi solet terminus in connotatiuum, & absolutum: absolutus est, qui significat rem instat per se stantem, vt homo; connotatiuus est, qui eam significat per modum alteri adiacentis, vt albus. Obiicies primo contra vtramque definitionem: homo significat humanitatem supposito adiacentem, & non per se stantem, & tamen est terminus absolutus, non connotatiuus. Secundo vbiatio, duratio, albedo, & similes notiones significant rem alteri adiacentem, videlicet formam accidentalem, de cuius conceptu est accidere, seu adiacere, nihilominus non sunt termini connotatiui: demum negatio, carentia priuatio, non significant rem, ac proinde nec rem per se stantem, cum tamen termini absoluti censeantur.

5 Ad primum, & secundum argumentum respondeo: aliud est significare rem alteri adiacentem, aliud rem per modum alteri adiacentis: siue quod iuxta est, longe diuersa sunt, significare rem alteri adiacentem ex parte obiecti, & eam significare ex parte modi: sicut diuersa sunt, cognoscere animal ex parte obiecti, quod sit secundum aliquos per actum re pondentem huic voci, *rationalis*, & illud cognoscere ex parte modi, quod neutiquam sit eo actu, vt paulò supra in simili dictum: notiones ergo adductæ in prima, & secunda obiectione priori modo significant, non posteriori, posterior autem significatio est propria termini connotatiui, & ideo eæ notiones ita sunt termini absoluti, vt significationem propriam, & genuinam termini connotatiui minimè sortiantur. Ad tertium argumentum respondeo, non in definitione termini absoluti, & etiam connotatiui latè sumi, qua ratione non entia complectitur.

6 Ex dictis colligitur primo, omnia nomina substantiua, etiam ea Pater, Dominus, Rex, & similia esse terminos absolutos; in quo ferme solus Fonseca lib. 1. cap. 24. dissentit. Constat secundo, omnia nomina adiectiua prout talia esse terminos connotatiuos, id quod est, & ex ethymo vocis, & nostra definitione, & communi consensu perspicuum. Constat tertio contra nonnullos recentiores, adiectiua neutraliter & substantiue supra esse terminos absolutos, siquidè à connotatione & adiectione omni absoluta sūt, alias adiectiue sumerētur, cōtra quæ supponitur. Constat